

**Posudek bakalářské/magisterské diplomové práce
Posudek - Závěrečná práce - CŽV**

Student: Jindřiška MRÁZOVÁ

Obor: ČJ - PG

Název práce v českém jazyce:

Durychova Andělka a Vančurova Markéta Lazarová - komparativní analýza

Název práce v anglickém jazyce:

Durych's Andělka and Vančura's Markéta Lazarová - Comparative Analysis

Vedoucí práce: prof. PhDr. Dagmar Mocná, CSc.

Oponent práce: prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.

Práce Jindřišky Mrázové se zaměřuje na srovnání hlavních postav dvou klíčových textů meziválečné románové estetiky, které navíc reprezentují dva odlišné typy hodnotové noetiky navzdory tomu, že oba jsou texty modernistickými, které koření v totožných narativních postupech motivovaných shodnými poetickými principy.

Rozsah odpovídající výstup bakalářské práce trpí jednu výraznou charakterovou vlastností. První část představuje přesvědčivý a solidně založený teoretický náhled na poetiku modernistické postavy, který inklinuje k sémiotickému a rétorickému pojetí analýzy, aniž by se však odtahoval od tradičních pojmů, které jsou určeny pro analýzu postav (hlavní-vedlejší, hypotéza-definice atp.) a jejich výstavbu (charakterizace). Druhá část je proponována jako analytická a interpretační. Zatímco první část ukazuje, jak dobře je autorka práce schopna si připravit teoretická a metodologická východiska, druhá část s připraveným aparátem prakticky vůbec nepracuje a zůstává v rovině převyprávění děje (aniž by byl reflektován vztah mezi postavou-existentlem a událostí /emplotment/). Práce se tak stává popisnou (namísto analytičnosti) a metodologická východiska zůstávají nevyužita. Navíc se zdá, že ne vždy byly zvolené pojmy pochopeny a korektně užity při analýze (viz níže „drobnosti“). Tento nedostatek (analytického přístupu) směřuje k závěrečnému, jen vágnímu pokusu o interpretaci, který není objevný ani směrem k jednotlivým postavám, ani ve vztahu k jejich vzájemnému srovnání. (A metafora se závojnatkou a akváriem tuto situaci nevylepší, protože není jasné, na jakém principu podobnosti odkaz k závojnátce vlastně funguje – takže tu nemáme co činit ani s analytickou metaforou, ale s prázdným ornamentem).¹

¹ Vzhledem ke značné produkci odpadních látek platí, že čím větší nádrž, tím lépe. Jeden dospělý jedinec by neměl být chován v méně než 100 litrech vody (vhodnější je chovat tyto ryby v nádržích nad 200 litrů, jelikož chovat jen jeden kus není ideální). Všežravec - zkonzumují prakticky cokoliv, důležitou součástí jejich potravy by měla být rostlinná

Jeden klíčový nedostatek plodí rozpačitost práce. Ten je bohužel zakořeněn už v jejich východiscích. Autorka se prostě rozhodne pro analýzu dvou klíčových postav modernistického textu, aniž by byl osvětlen důvod tohoto počínání. Chybí pojmenování motivace, badatelských východisek, nastínění hypotéz, tj. otázek, které práci motivují. Nevybavena touto podmínkou končí práce v rozpačitém konstatování povrchní rozdílnosti obou postav. Navzdory tomu, že by oponent chtěl polemizovat ve smyslu podobnosti obou, dokládat, jak shodné řešení postavy nesou na rovině tematické, navzdory vši ideové odlišnosti, jak podobně moderní a tedy neurčité jsou, jak zvláštním způsobem (podobně různě) aktivují principy tajemství, a tím vnášejí do racionálního světa pragmatických konstrukcí význam jiného, metafyzického, všednodennost i utilitaritu přesahujícího. Charakterem svého stylu a principy své argumentace to však předložená práce neumožňuje. Což je škoda, neboť její začátek vytvářel předpoklad větších ambicí a poskytl základ pro jejich uskutečnění. Především ve vztahu k první části proto navrhuji práci k obhajobě a předjímám hodnocení dobře, které však bude záviset na průběhu obhajoby, při níž by se rád mj. zeptal:

Jaké principy modernistické poetiky jsou použity autory obou textů při konstrukci postav?

Opíráte-li se o návrhy, které konstatují, že každá literární postava by měla být analyzována ze tří funkčních perspektiv, jak byste tyto perspektivy (mimetickou, sémantickou a tematickou) rozlišila v případě obou hlavních postav.

Přesto, že jste v rámci teoretického úvodu konstatovala, že hlavní postavu nelze zcela vyjmout z jejího akčního kontextu, jehož součástí (součástí, kterou jí funkčně ukotvují či určují) jsou i vztahy k ostatním postavám, a tedy konfigurace fikčního světa na rovině aktantů a aktérů, nakonec svoji analýzu k těmto vztahům nesměřujete. Můžete se alespoň nyní v rámci obhajoby pokusit zamyslet nad funkčním principem, který určil ostatní klíčové postavy ve vztahu k postavě hlavní? Odlišuje se na tomto funkčním principu konstrukce obou románů nebo se k sobě přibližují?

Mohla byste poskytnout srovnávací charakteristiku obou postav, které byste se za tímto účelem pokusila vnímat jako nositele určitých axiologických systémů, jejichž znejasnění vede oba autory k pokusu o jejich nové zvýznamnění, které zároveň ukazuje na jejich nesamozřejmost, či nepředjednanost? A lze vůbec mluvit v tomto případě či v těchto případech o nesamozřejmosti či nepředjednatelnosti hodnot. A to nejenom u Vančury, ale i – a možná právě i u Durycha.

Na tomto místě oponent přidává výčet několika problematických konkrétností z práce, které by mohly autorce pomoci při přípravě odpovědi na výše uvedené okruhy:

„Postavu analyzujeme jako entitu, která leží mimo text, k níž text pouze odkazuje.“ (13) – ani mimetické teorie se neuchýlí k tomu, že by texty referovali ke skutečným postavám. Spíše je to něco na smysl „mimetické zkratky“.
Podobnost není totožnost.

složka, dále pak živé i mražené krmení, červi, slimáci. Nepatří do společenského akvária, ale do samostatné nádrže, nejlépe menší hejno. Jsou to sice ryby klidné, ale mají nedokonalé trávení a jejich odpadní produkty silně znečišťují vodu, což je pro některé druhy ryb jedovaté prostředí (prudce se zvyšuje obsah dusíkatých látek ve vodě) (cit dle: https://rybicky.net/atlasryb/zavojnatka_cinska)

„Nepřímá charakterizace není v textu explicitně vyjádřena, čerpáme ji ze světa příběhu.“ (16) Příběh je také text, vyprávění je schopno poskytovat nepřímou charakteristiku i prostřednictvím vypravěče. Strategie jsou různé. Není ale jasné, co má autorka na mysli.

„V Bloudění je vypravěč, který se vymanil z kategorie tradičního vševědoucího vypravěče.“ (17) výraz vymanil jako by ukazoval na nižší stupeň narativní techniky či na nějaký zápas s omezeními této narativní techniky. Což, domnívám se, není na místě.

„není na místě úvaha interpretačního charakteru, že existenciální oblast Andělky je odlišná od ostatních postav?“ (17) – tato úvaha na místě není, protože Andělka je a) postavou příběhu b) je součástí času příběhu c) reflexe zůstávají totožné s oběma těmito doménami. Chce snad tímto výrokem říci autorka něco jiného. Tvrzení je nejasné.

„Dalším důležitým faktorem je způsob utváření prostoru. Bývá přirozenější vnímat prostor horizontálně, uvažujeme o spíše ve smyslu blízkosti a vzdálenosti. Zde se pracuje s prostorem spíše ve vertikálním směru, pohybujeme se po ose od pekelných bran po nebesa. Mimoto je zde prostor konstruován jako labyrint, symbolický, tajemný ale uzavřený. Co nás při četbě zarazí je, jak malý prostor je Andělce ve srovnání s rozsahem celé trilogie věnován.“ (17) tady se používá pojem prostor s dvěma odlišnými významy, výklad se stává terminologicky nezřetelný. Navíc pak: Román je budovaný na principu horizontálního prostoru (odpovídá tak principu cesty (význam bloudění) – a tím poskytuje i rámec vývojovému románu). Vertikální prostor má úlohu metafory a symbolu, ale není principem výstavby příběhu jako „cesty“ či „mapy“. V čem autorka spatřuje vertikálnost prostoru? Jak se „pohybujeme po ose peklo - nebe“. (My – čtenáři?, postavy?) Nejasné.

Rozdělení textu práce podle dílů románu se mi nejeví jako funkční, psaní tím směřuje k chronologickému záznamu příběhu (dějové synopsis). Text přechází do popisného výkladu, nepracuje se s pojmy, které byly rozprostřeny v úvodní teoretické části.

„Andělka jako plochá postava“ (36)? Není spíše postavou tajemnou? Ostatně nedochází i u ní k vývoji? Od pasivity k aktivitě, a co závěrečná scéna jejího obratu?

Chybí: systematické rozdělení prostředků charakterizace. Klíčová otázka funkce postavy. Andělka je součástí trojice (Kajetán, Jiří) a její roli v narativu není možné analyzovat a interpretovat odděleně. Nebo jak to udělat, aby to bylo možné? Výsledek takové analýzy nemůže být funkční. Tematická analýza ve vztahu k postavě chybí. Jak se do analýzy promítlo avizované zkoumání v doménách sémantické, mimetické a tematické? Paradoxně analýza sklouzává k psychologickému výkladu (psychologizaci postav), tedy k vulgarizaci mimetického pojetí.

Jen těžko přijmout závěr, že Markéta je typ ploché postavy. Vždyť nad některými jejími činy se rozpakuje i vypravěč, neschopen jim přidělit smysl. Ostatně když sama autorka vypočítává substantiva, která nahrazují jméno Markéty, ukazuje se na rozpornost jejich významů: slečna, nebožka, křesťanka, děvka, nevěsta, milenka, chudinečka, nebožátko, prosebnice, kajícnice, světačka, krasavice, nevěstka, dceruška, laň, jehňátko. (s. 45)

„Některé výroky ukazují na nepochopení teoretických pojmů: „O příslušnosti postav z Kozlíkova rodu k velkým epickým hrdinům nelze pochybovat, musíme ovšem konstatovat, že Markéta se v závěru stává hrdinkou srovnatelného charakteru, její postava dosahuje celistvosti, stává se tedy sama postavou – definicí.“ (45)

„Markéta je postavou výrazně podobnou lidem, je velmi živoucí, mluvíme tedy o charakteru postavy z masa a kostí. (Z Phelanova pojetí je postavou se zdůrazněnou mimetickou dimenzí, tam kde se postava nevztahuje k našim zkušenostem z žitého světa, se vypravěč hlasitě dovolává našeho soucitu, čímž nás upozorňuje na syntetickou dimenzi Markéty, a tematická dimenze je jasně reprezentována jejím příjmením – jejím úkolem v narativu je vzkřísit minulost, přivést k životu hrdinskou krev (tamtéž)“ – zvažila autorka skutečnost, že je součástí narativu, který demaskuje svoji fikčnost, tedy konstruovanost – počínaje úvodní větou „dopřejte této příhodě místa v kraji mladoboleslavském“? Je skutečně významem jejího příjmení to, co autorka označuje jako vzkříšení? Nejde o nadinterpretaci? Jak lze doplnit argumentaci v toto smyslu, aby bylo lze takto silný ideologických význam přijmout?

„Jednoznačně nejvýraznějším rozdílem mezi Andělkou a Markétou je jejich konstrukce.

Andělku nelze humanizovat, je to bytost tvořená slovy, Markéta je bytost z masa a kostí.“ (48) – ale i Markéta je přece ze slov?!?! Jak tomu rozumět?

„Andělka je charakterizována svým trváním a neměnností, Markéta prochází vývojem je charakterizována prozřením – epifanií.“ (48) Proti tomuto závěru stojí závěry obou knih. Navíc v literární vědě je epifanie momentem, kdy postava z nějakého náhodného, banálního důvodu dojde k prozření. V katolickém náboženství, vrátíme-li se zpět ke zdroji, jde o

zjevení. Myslím, že druhý význam tu nepřichází do úvahy. První význam je v rozporu s povahou románu, který má co dělat s postupným vývojem myšlení obou postav. A z tohoto pohledu se spíše výrazu prozření blíží Andělka.

V Praze dne

.....

Podpis